

Гулай Володимир Іванович — дослідник мисливської фауни

Ігор Шейгас, Ігор Загороднюк

ДП «Степовий філіал УкрНДЛГА»

e-mail: shaygas2@ukr.net; orcid: 0000-0003-4018-0133

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)

e-mail: zoozag@ukr.net; orcid: https://orcid.org/0000-0002-0523-133X

SHEIHAS, I., I. ZAGORODNIUK. Gulay Volodymyr Ivanovych, a researcher of game fauna. —

An essay on the famous researcher of game fauna, a graduate of Lviv Forestry University, doctor of biological sciences. Volodymyr Gulay is a game expert, ornithologist, and mammalogist. He has paid considerable attention to the study of game fauna of Ukraine, mainly of the Podolian Upland. One of his most famous works related to mammalogy is the description of the field form of the roe deer and the classification of animals according to the level of their adaptation to anthropogenic transformation of the environment.

Біографічні деталі

Володимир Іванович Гулай — лісівник, мисливствознавець, еколог, доктор біологічних наук. Народився 24.09.1948 в с. Купіль Волочиського р-ну Хмельницької обл., освіту отримав у Львівському лісотехнічному інституті (1973 р. випуску) (Афанасьєва 2006). У 1982–1984 рр. — ст. викладач Кам'янець-Подільського педінституту; слідом (1984–1996) — доцент Кам'янець-Подільського сільськогосподарського інституту. У 1996–2000 рр. — професор і завідувач кафедри біології, а у 2000–2003 рр. — кафедри зоології та екології Кіровоградського педагогічного університету ім. В. Винниченка.

З 2003 р. — професор Південної філії НУБіП «Кримський агротехнологічний університет» (Сімферополь), де працював разом з такими відомими теріологами й мисливствознавцями, як А. Дулицький та І. Делеган. У 2004–2011 рр. — декан факультету лісового, мисливського і садово-паркового господарства Кримського агротехнологічного університету (Сімферополь).

Рис. 1. Портрет Володимира Гулая. З архіву авторів. Близько 2015 року.

Ключові наукові доробки

Дослідження Володимира Івановича пов'язані з вивченням фауни західного лісостепу України, з особливою увагою до птахів, проте і стосовно ссавців також. Протягом багатьох років він вивчає видовий склад і особливості екології мисливських птахів і звірів, можливості їх раціонального використання та охорони; вплив на фауну полезахисного лісорозведення і рекультиватії техногенно порушених земель (Афанасьєва 2006). Розробляв питання бонітування угідь для лисиці та формування мисливської фауни ґрунтозахисних деревостанів (Гулай 1983). Описав екотипи кам'яних куниць (Гулай 1990). Проте найбільш відомим доробком став опис екотипів сарни, зокрема польового екотипу, сформованого в умовах відкритих просторів (Гулай 1986а, 1992). Ця праця викликала значний інтерес (про це далі).

Докторську дисертацію захистив 1994 р. в Кишиневі за темою «Сучасні мисливсько-промислові тварини України (особливості екології, охорона, раціональне використання)» (Гулай 1994).

Серед доробків загальнозоологічного та екологічного характеру важливим є класифікація тварин за рівнем їхньої адаптованості до антропогенної трансформації середовища, що було представлено у багатьох наукових повідомленнях, зокрема у «Працях Теріологічної школи» за підсумками луганської Теріошколи 2005 р. (Гулай 2006).

Дослідник є «легким на підйом», як і належить зоологу. Він багато разів міняв місця роботи, щоразу досягаючи вищих висот, як професійних, так і адміністративних, що позначилося й на вивченні нових фаун, пошуку нових відомостей і поширенні знань серед молодих фахівців (Львів, Кам'янець-Подільський, Кіровоград, Сімферополь). Він був учасником понад 50 наукових з'їздів, конференцій, симпозіумів, нарад, круглих столів.

Один з авторів цього повідомлення (І.Ш.) добре запам'ятав активне спілкування з Володимиром під час 4 з'їзду Всесоюзного теріологічного товариства (ВТО) у січні 1986 р. Спільне тижневе проживання у московському готелі «Космос» подарувало важливе спілкування. Широта знань і глибина розуміння ним питань мисливствознавства захопили, і на довгі роки це стало прикладом і мотивом для фахового росту. Володимир Іванович тоді вперше доповідав про формування польового екотипу сарни в умовах Лісостепу (Гулай 1986а). Ґрунтуючись на спостереженнях 1963–1985 років, він проаналізував етапи від зародження до утворення та стабільного екотипу.

Характерною особливістю поведінки тварин було те, що сарни незмінно трималися на одних і тих же полях сівозмін на вузькій смужці місцевості розміром 1х5 км. Вони віддавали перевагу посівам кукурудзи та соняшника, захисні характеристики яких були задовільними. У січні 1976 р. одне зі стад було майже повністю знищене бракон'єрами (з 28 особин залишилося 6). Тварини були в депресії, але продовжували триматися тих же відкритих польових ділянок. Ця особливість поведінки, а також стабільність стада

протягом значного проміжку часу дозволили зробити висновок про формування польового екотипу сарни.

На тому ж з'їзді ВТО Володимир Іванович доповідав про сучасний стан популяції мустелід на Поділлі (Гулай 1986b). Колега представив характеристику 10-ти місцевих видів родини мустелових на основі фіксації тенденцій у розвитку їхніх популяцій за 20 років. І що найважливіше — особливості біології кожної з груп видів ґрунтувалися на оригінальних і тривалих спостереженнях. Це було неоціненним професійним уроком.

Володимир Іванович — один з учнів К. Татарінова, у якого він спеціалізувався у студентські роки, коли Кость Адріанович був доцентом, а згодом професором Львівського лісотехнічного інституту; серед його випускників були також такі нині знані фахівці, як О. Слободян, Б. Колісник та ін.

Завжди брав активну участь у розробці великих екологічних проєктів. Одна з пам'ятних активностей, у якій була наша спільна з ним участь, — зустріч 26.06.2014 у Національному лісотехнічному університеті (Львів), де на семінарі обговорювалися мисливські проблеми України у світлі проєкту «ФЛЕГ» та Дунайсько-Карпатської програми WWF.

Чесноти, захоплення, суспільна робота

Окрім суто теріологічних і мисливствознавчих досліджень, Володимир Гулай завжди приділяє увагу вивченню птахів водно-болотного комплексу. Оpubлікував чимало праць про птахів України, зокрема Поділля.

Але однією з найголовніших мрій Володимира Івановича було створення вітчизняної школи мисливствознавства. Втіленню її у життя він присвячує все своє життя. Вивчення біології мешканців мисливських угідь Карпат, Криму, рівнинної України він поєднує з вихованням майбутніх зоологів, екологів, мисливствознавців. Володимир Іванович щоденними зусиллями впроваджує в життя думку, що без глибокого знання біологічних основ та перспектив розвитку комплексного лісомисливського господарства, Україна ніколи не ввійде у когорту розвинутих європейських держав. Рациональне використання будь-якого природного ресурсу держава повинна поєднувати з бережним та дбайливим ставленням до Природи.

Захоплення мисливством позначалося на особливостях характеру, стилі, поведінці. Один із перших наших спогадів про В. Гулая пов'язаний з його появою на початку 1980-х років у Селезівському лісництві Поліського державного заповідника на півночі Житомирщини. Одного дня до цього лісництва завітав екстравагантний молодий чоловік у тірольському мисливському капелюхові, чемно привітався і спитав, де знайти керівника — директора заповідника. Ця неочікувана поява надовго запам'яталася всім присутнім. Він сподівався влаштуватися науковим співробітником, проте йому відмовили, оскільки він не був членом КППС.

Володимир Іванович — досвідчений мисливець, а особливість його полювань — це індивідуальні лови, без великих мисливських гуртів. Він майже ніколи не повертався пустим, без трофея, про що ходили легенди у мисливському середовищі. Секрет був нескладний — вміле приваблювання звірів. Йому вдавалося багато разів приваблювати лисиць в «чистому полі» на відстань вірного пострілу. Борсуків у лісових умовах він приваблював до 3 м, а горностая буквально до ніг. Про таке фотомисливці тільки мріяли. Він дуже тонко відчуває природу. Вона відповідає йому повагою та взаємністю.

Література

- Афанасьева, Л. И. 2006. Гулай Володимир Іванович. В кн.: Дзюба, І. М., А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін. (ред.). *Енциклопедія Сучасної України*. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=24569
- Волох, А. М., В. А. Архипчук, В. И. Гулай, Н. Н. Евтушевский, Л. С. Шевченко. 1988. Особенности динамики численности зайца-русака на территории УССР. *Изученность териофауны Украины, ее рациональное использование и охрана*. Наукова думка, Киев, 19–34.
- Гулай, В. И. 1983а. Бонитировка охотничьих угодий для лисицы. *Охотоустройство в специализированном лесном хозяйстве*. Каунас, 50–51.
- Гулай, В. И. 1983. Формирование охотничьей фауны почвозащитных насаждений в западной Лесостепи Украины. *Охотоустройство в специализированном лесном хозяйстве*. Каунас, 77–78.
- Гулай, В. И. 1986а. Формирование полевого экотипа европейской косули в Лесостепных районах запада Украины. *Материалы IV съезда Всесоюзного териологического общества. Том 2*. Москва, 194–195.
- Гулай, В. И. 1986б. Современное состояние популяций мустелид на Подолии. *Материалы IV съезда Всесоюзного териологического общества. Том 3*. Москва, 93–95.
- Гулай, В. И. 1990. Экологические типы каменной куницы на западе УССР. *Материалы V съезда Всесоюзного териологического общества. Том 2*. Москва, 228–229.
- Гулай, В. И. 1992. Экологические типы европейской косули на Украине. *Вестник зоологии*, № 1: 45–50.
- Гулай, В. И. 1994. Современные охотничье-промысловые животные Украины (особенности экологии, охрана, рациональное использование): Автореф. дис. докт. биол. наук. Кишинев, 1–53.
- Гулай, В. 2006. Класифікація тварин за рівнем їх адаптованості до антропогенної трансформації середовища. *Фауна в антропогенному середовищі*. За ред. І. Загороднюка. Луганськ, 14–17. (Серія: Праці Териологічної школи; Вип. 8).

ШЕЙГАС, І, І. ЗАГОРДНЮК. Гулай Володимир Іванович — дослідник мисливської фауни. — Нарис про дослідника мисливської фауни, випускника Львівського лісотехнічного університету, доктора біологічних наук. Володимир Гулай — мисливствознавець, за об'єктами спеціальної уваги — орнітолог та териолог. Значна увага приділена дослідженням мисливської фауни України, надто Подільської височини. Одні з найвідоміших доробків, дотичних до териології — опис польового екотипу сарни та класифікація тварин за рівнем пристосованості до антропогенних трансформацій середовища.